

Poselství Svatého otce Františka k 50. Světovému dni míru (1. ledna 2017)

Nenásilí jako styl mírové politiky

1. Na počátku nového roku odevzdávám svá upřímná mírová přání lidem a národům celého světa, hlavám států a vlád, jakož i zodpovědným za náboženská společenství a za různé složky občanské společnosti. Přeji mír každému muži i každé ženě, chlapcům i děvčatům a prosím za to, aby obraz každého člověka k Boží podobě nám umožnil uznávat jeden druhého jako posvátný dar obdařený nesmírnou důstojností. Respektujeme tuto „nejhlubší důstojnost“¹ především v situacích konfliktů a učíme z aktivního nenásilí svůj životní styl.

Toto je poselství k 50. Světovému dni míru. V tom prvním se blahoslavený Pavel VI. obrátil ke všem národům, nejen ke katolíkům, jasnými slovy: „Konečně se velmi jasně ukázalo, že mír je jedinou opravdovou linií pro lidský pokrok (nikoli směřování ke ctižádostivým nacionalismům, nikoli násilná dobývání, nikoli represe vedoucí k falešnému občanskému řádu).“ Varoval před „nebezpečím uvěřit, že mezinárodní spory nejsou řešitelné cestou rozumu, to znamená jednáními založenými na právu, spravedlnosti a rovnosti, ale jen odstrašujícími a smrtelnými silami.“ Oproti tomu citoval encykliku *Pacem in terris* svého předchůdce Jana XXIII. a zdůrazňoval „význam míru a lásku k míru založenému na pravdě, spravedlnosti, svobodě a lásce.“² Oslovuje nás aktuálnost těchto slov, jež nejsou dnes méně důležitá a méně naléhavá než před padesáti léty.

Při této příležitosti bych rád uvažoval o *nenásilí jako stylu mírové politiky* a prosím Boha, aby nám všem pomáhal čerpat nenásilí z hloubi našich pocitů a osobních hodnot. Kéž láska a nenásilí určují způsob, jímž jednáme jedni s druhými ve svých vztazích meziosobních, společenských i mezinárodních. Když oběti násilí dokážou odolat pokušení pomsty, mohou být nejdůvěryhodnějšími strůjci nenásilných procesů při vytváření míru. Od místní každodenní úrovně až po celosvětový řád se může nenásilí stávat stylem charakterizujícím naše rozhodování, naše vztahy, naše jednání i politiku ve všech jejích formách.

Rozbitý svět

2. Zatímco minulé století poznalo devastaci způsobenou dvěma vražednými světovými válkami, zakusilo hrozbu nukleární války a velké množství jiných konfliktů, dnes se bohužel potýkáme se strašnou rozkouskovanou třetí světovou válkou. Není snadné poznat, zda současný svět je násilný více, nebo méně než včera, ani zda moderní komunikační prostředky a mobilita, jež naši epochu charakterizují, zvyšují naše vědomí o násilí nebo nás na něm činí závislejšími.

V každém případě toto „rozkouskované“ násilí uplatňované různými způsoby a na různých úrovních vyvolává obrovská utrpení, jichž jsme si dobře vědomi: války v různých zemích a na různých kontinentech, terorismus, zločinnost a nepředvídatelné ozbrojené útoky, zneužívání migrantů a obětí obchodu s lidmi, ničení životního prostředí. Jaký to má účel? Umožňuje násilí dosáhnout cílů trvalé hodnoty? To vše, čeho dosáhne, nevede to snad k rozpoutání odplaty a ke smrtícím konfliktům, z nichž má prospěch jen několik „válečných pánů“

Násilí není lékem pro náš rozbitý svět. Odpovídat na násilí násilím vede v nejlepším případě k násilným migracím a k nesmírným utrpením, protože velké množství zdrojů se určuje pro válečné účely a odebírá se z každodenních potřeb mladých, rodin v těžkostech, starých, nemocných a velké většiny obyvatel světa. V horších případech může vést k fyzické i duchovní smrti mnohých, ne-li úplně všech.

¹ Apoštol. exhort. *Evangelii gaudium*, 228.

² *Poselství* k 1. Světovému dni míru, 1. ledna 1968.

Radostná zvěst

3. I Ježíš žil v násilných dobách. Učil, že pravým bitevním polem, kde se střetává násilí s mírem, je lidské srdce: „Z nitra totiž, ze srdce lidí, vycházejí špatné myšlenky“ (Mk 7,21). Tváří v tvář této skutečnosti však Kristovo poselství nabízí radikálně pozitivní odpověď; on neúnavně kázal bezpodmínečnou Boží lásku, která přijímá a odpouští, a učil své žáky milovat nepřátele (srov. Mt 5,44) a nastavit druhou tvář (srov. Mt 5,39). Když těm, kdo obviňovali cizoložnici, zabránil, aby ji kamenovali (srov. Jan 8,1-11) a když v noci před svou smrtí řekl Petrovi, aby skryl meč do pochvy (srov. Mt 26,52), vytýčil Ježíš cestu nenásilí, po níž šel až do konce, až na kříž, a skrze ni zjednal pokoj a zničil nepřítelství (srov. Ef 2,14-16). Proto ten, kdo přijímá Ježíšovu radostnou zvěst, dokáže rozpoznat násilí, jež v sobě nosí, nechá se uzdravit Božím milosrdenstvím a sám se stává nástrojem smíření, jak k tomu nabádá svatý František z Assisi: „Pokoj, který hlásáte ústy, mějte ještě hojněji ve svých srdcích.“³

Být pravými Ježíšovými učedníky dnes znamená přijmout i jeho výzvu k nenásilí. Ta – jak prohlašoval můj předchůdce Benedikt XVI. – „je realistická, protože chápe, že ve světě je *příliš* násilí, *příliš* nespravedlnosti, a tuto situaci nelze překonat jinak než tím, že se vyváží láskou *navíc* a dobrem *navíc*. Toto ‚*navíc*‘ pochází od Boha.“⁴ A velmi naléhavě dodává: „Nenásilí není pro křesťany pouhým taktickým chováním, ale způsobem bytí jejich osoby a postojem toho, kdo je *natolik přesvědčen o Boží lásce a o její síle*, že nemá strach čelit zlu pouze zbraněmi lásky a pravdy. Láska k nepříteli utváří jádro ‚*křesťanské revoluce*‘.“⁵ Evangelní příkaz *milujte své nepřátele* (srov. Lk 6,27) je oprávněně považován za „*magnu chartu* křesťanského nenásilí“; nespočívá v tom, „že se zlu vzdáváme...“, ale v tom, že na zlo odpovídáme dobrem (srov. Řím 12,17-21), a tím rozbíjíme řetěz nespravedlnosti“.⁶

Mocnější než násilí

4. Nenásilí se mnohdy chápe ve smyslu odevzdanosti, neangažovanosti a pasivity, ale ve skutečnosti tomu tak není. Když Matka Tereza přebírala v roce 1979 Nobelovu cenu míru, vyhlásila své jasné poselství o aktivním nenásilí: „V naší rodině nemáme zapotřebí bomb, zbraní a ničení pro přinášení míru, ale pouze potřebujeme být spolu a navzájem se milovat. ... A můžeme přemoci všechno zlo, které je ve světě.“⁷ Vždyť síla zbraní je klamná. Zatímco obchodníci se zbraněmi dělají svou práci, jsou zde ubozí strůjci míru, kteří jen proto, aby pomohli jednomu člověku, pak dalšímu, dalšímu a dalšímu dávají svůj život.“ Pro tyto strůjce míru je Matka Tereza „symbolem a ikonou našich časů“.⁸ Ke své velké radosti jsem ji v září 2016 prohlásil za svatou. Vyzdvihl jsem její vstřícnost vůči všem, „přijetí a ochranu lidského života, života nenarozeného, opuštěného i vyskartovaného. ... Skláněla se k lidem u konce, kteří byli ponecháni podél cest, aby zemřeli, a uznávala důstojnost, jakou jim Bůh dal. Nechala svému hlasu dolehnout k mocným této země, aby poznávali své viny za zločiny – za zločiny! – chudoby, kterou způsobili oni sami“.⁹ Odpovědí na to bylo její poslání – a v tom zastupuje tisíce a dokonce i miliony lidí – jít obětem naproti s velkodušností a oddaností, dotýkat se každého zraněného těla a uzdravovat každý zlomený život.

Rozhodné a důsledné uplatňování nenásilí přineslo ohromující výsledky. Úspěchy, jichž dosáhli Mahátma Gándhí a Khan Abdul Ghaffar Khan při osvobození Indie a Martin Luther King jr. v boji proti rasové diskriminaci, nebudou nikdy zapomenuty. Zvláště ženy jsou často vůdčími osobnostmi při uplatňování nenásilí, jako například Leymah Gbowee a tisíce liberijských žen, jež organizovaly modlitební a protestní nenásilná setkání (*pray-ins*), čímž dosáhly toho, že se konala jednání na vysoké úrovni o skončení druhé občanské války v Libérii.

³ „Legenda o třech družích“: *Františkánské prameny*, č. 1469.

⁴ *Angelus*, 18. února 2007.

⁵ *Tamtéž*.

⁶ *Tamtéž*.

⁷ MATKA TEREZA, *Projev při přebírání Nobelovy ceny*, 11. prosince 1979.

⁸ *Meditace* „Cesta míru“, kaple v *Domus Sanctae Marthae*, 19. listopadu 2015.

⁹ *Homilie* při kanonizaci blahoslavené Matky Terezy z Kalkaty, 4. září 2016.

Nemůžeme zapomenout ani na epochální desetiletí zakončené pádem komunistických režimů v Evropě. Křesťanská společnost k tomu přispěla naléhavými modlitbami a odvážnými akcemi. Mimořádný vliv měla služba a učitelský úřad svatého Jana Pavla II. Když můj předchůdce v encyklice *Centesimus annus* (1991) uvažoval o událostech roku 1989, zdůraznil, že epochální změna v životě lidí, národů a států se uskutečňuje „nenásilným bojem, který použil pouze zbraní pravdy a spravedlnosti“.¹⁰ Tento proces politického přechodu k míru byl částečně umožněn „nenásilným působením lidí, kteří vždy odmítali podrobit se moci násilí a dokázali postupně nalézt účinné prostředky k tomu, aby vydali svědectví pravdě.“ A zakončil: „Kéž se lidé naučí nenásilně bojovat za spravedlnost, zřící se ve vnitřních sporech třídního boje a v mezinárodních konfliktech války!“¹¹

Církev se angažovala v nenásilných mírotvorných strategiích v mnoha zemích a podněcovala dokonce i ty nejnásilnější aktéry v úsilí o vytvoření spravedlivého a trvalého míru.

Takové úsilí vynakládané ve prospěch obětí nespravedlnosti a násilí není výlučným dědictvím katolické církve, ale je vlastní mnoha náboženským tradicím, pro něž „soucit a nenásilí jsou podstatné a ukazují cestu života“.¹² Naléhavě prohlašuji: „Žádné náboženství není teroristické.“¹³ Násilí je znesvěcením Božího jména.¹⁴ Stále neúnavně opakujeme: „Násilí nikdy nemůže být ospravedlněno Božím jménem. Pouze mír je svatý. Pouze mír je svatý, nikoli válka!“¹⁵

Domácí kořeny nenásilné politiky

5. Pokud lidské srdce je zdrojem, z něhož vychází násilí, potom je třeba jít cestou nenásilí především v nitru rodiny. Je to součást oné radosti z lásky, kterou jsem popsal v březnu 2016 v apoštolské exhortaci *Amoris laetitia*, vydané na závěr dvouleté církevní reflexe o manželství a rodině. Rodina je nezbytným tavicím kotlem, kde se manželé, rodiče a děti i sourozenci učí komunikovat a nezajímavě se starat jedni o druhé a kde neshody anebo dokonce konflikty se nemají překonávat silou, ale dialogem, úctou, hledáním dobra toho druhého, milosrdenstvím a odpuštěním.¹⁶ Z nitra rodiny vychází radost lásky do světa a šíří se do celé společnosti.¹⁷ Etika bratrství a mírového soužití mezi lidmi a mezi národy se ostatně nemůže zakládat na logice strachu, násilí a uzavřenosti, ale na zodpovědnosti, úctě a na upřímném dialogu. V tomto smyslu vznáším svůj apel ve prospěch odzbrojení, jakož i zákazu a zrušení jaderných zbraní; jaderné odstrašování a hrozba jistého vzájemného zničení nemohou zakládat tento druh etiky.¹⁸ Se stejnou naléhavostí naléhavě prosím, aby se zastavilo domácí násilí a zneužívání žen a dětí.

Svatý rok milosrdenství, který skončil v listopadu 2016, byl výzvou, abychom se zahleděli do hloubky svého srdce a nechali tam vstoupit Boží milosrdenství. Svátý rok nám umožnil, abychom si uvědomili, jak početné a různé jsou osoby a sociální skupiny, s nimiž se zachází lhostejně a které jsou oběťmi nespravedlnosti a trpí násilím. Ti všichni jsou součástí naší „rodiny“, jsou to naši bratři a sestry. Proto politiky nenásilí musejí začínat za zdmi domova, aby se pak šířily do celé lidské rodiny. „Příklad svaté Terezie z Lisieux nás vybízí k prožívání malé cesty lásky, abychom nezameškávali příležitosti k laskavému slovu, k úsměvu či k jakémukoli drobnému gestu, které zasévá mír a přátelství. Integrální ekologie je tvořena i jednoduchými každodenními gesty, skrze něž prolamujeme logiku násilí, vykořisťování a sobectví.“¹⁹

¹⁰ Č. 23.

¹¹ *Tamtéž*.

¹² *Projev* při mezináboženské audienci, 3. listopadu 2016.

¹³ *Projev* na 3. Světovém setkání lidových hnutí, 5. listopadu 2016.

¹⁴ *Srov. Projev* na setkání s muslimským šejkem Kavkazu a se zástupci náboženských společností, Baku, 2. října 2016.

¹⁵ *Projev*, Assisi, 20. září 2016.

¹⁶ *Srov.* postsynod. apoštol. exhort. *Amoris laetitia*, 90-130.

¹⁷ *Srov. tamtéž*, 133.194.234.

¹⁸ *Srov. Poselství* u příležitosti Konference o humanitárním dopadu jaderných zbraní, 7. prosince 2014.

¹⁹ *Enc. Laudato si'*, 230.

Moje výzva

6. Vytváření míru prostřednictvím aktivního nenásilí je potřebným prvkem odpovídajícím trvalému úsilí církve omezovat používání síly prostřednictvím mravních norem, skrze její účast na práci mezinárodních institucí a díky kvalifikovanému příspěvku mnoha křesťanů k vypracování legislativy na všech úrovních. Sám Ježíš nám v takzvané horské řeči poskytuje „příručku“ k této strategii. Osm blahoslavenství (srov. Mt 5,3-10) vytyčuje profil osoby, kterou můžeme nazvat blahoslavenou, dobrou a autentickou. Blahoslavení tiší – říká Ježíš – milosrdní, tvůrci pokoje, lidé čistého srdce, ti, kteří hladoví a žízní po spravedlnosti.

To je zároveň program a výzva pro politické a náboženské leadery, pro zodpovědné za mezinárodní instituce, podnikové a mediální řídicí pracovníky celého světa: aplikovat blahoslavenství při vykonávání své zodpovědnosti. Je to výzva k vytváření společnosti, společenství nebo podniku, za něž jsou zodpovědní, ve stylu tvůrců pokoje; znamená to prokazovat milosrdenství odmítáním skartace lidí, škod na životním prostředí a touhy zvítězit za každou cenu. To vyžaduje připravenost „ochotu snášet konflikt, řešit ho a přetvořit ho na spojující článek nového procesu“.²⁰ Konat tímto způsobem znamená volit si solidaritu za svůj styl, aby se vytvářely dějiny a budovalo se sociální přátelství. Aktivní nenásilí představuje způsob, jak dokázat, že jednota je skutečně silnější a plodnější než konflikt. Ve světě je všechno niterně propojené.²¹ Zajisté se může stát, že rozdílnosti budou způsobovat spory; postavme se k nim konstruktivně a nenásilně tak, aby „konflikty, napětí a protiklady mohly dosáhnout mnohotvárné jednoty, jež plodí nový život“ a zachovaly se „cenné možnosti protikladných polarit“.²²

Ujišťuji všechny o tom, že katolická církev bude u každého pokusu o vytváření míru i prostřednictvím aktivního tvůrčího nenásilí. Dne 1. ledna 2017 vzniká nové dikasterium pro službu integrálnímu lidskému rozvoji, které bude církvi pomáhat v tom, aby se stále účinněji zasazovala o „nesmírná dobra, jimiž jsou spravedlnost, mír a starost o stvoření“, a v její péči „zvláště v otázkách týkajících se migrace, lidí potřebných, nemocných a vyloučených, postavených na okraj a obětí ozbrojených konfliktů a přírodních katastrof, vězňů, nezaměstnaných a obětí otroctví a mučení“²³. Každá činnost tímto směrem, jakkoli je skromná, přispívá k vytváření světa svobodného od násilí, což je první krok ke spravedlnosti a míru.

Závěrem

7. Jak už se stalo tradicí, podepisuji toto poselství 8. prosince, o slavnosti Neposkvrněného Početí Panny Marie. Maria je Královnou míru. Při narození jejího Syna andělé chválili Boha a přáli na zemi pokoj mužům a ženám dobré vůle (srov. Lk 2,14). Prosme Pannu Marii, aby byla naší vůdkyní.

„Všichni si přejeme mír. Mnoho lidí ho každodenně buduje malými úkony a mnozí trpí a trpělivě snášejí námahu při mnoha pokusech o jeho vytváření.“²⁴ V roce 2017 se snažme svou modlitbou a svým jednáním o to, abychom se stali lidmi, kteří ze svého srdce, ze svého konání i ze svých slov vyhostili násilí, a abychom vytvářeli společenství nenásilí, která se starají o společný domov. „Nic není nemožné, pokud se obrátíme k Bohu s modlitbou. Všichni mohou být tvůrci pokoje.“²⁵

Ve Vatikánu 8. prosince 2016

FRANTIŠEK

²⁰ Apoštol. exhort. *Evangelii gaudium*, 227.

²¹ Srov. Enc. *Laudato si'*, 16.117.138.

²² Apoštol. exhort. *Evangelii gaudium*, 228.

²³ Apoštolský list formou „*Motu proprio*“, jímž se ustavuje dikasterium pro službu integrálnímu lidskému rozvoji, 17. srpna 2016.

²⁴ *Regina Caeli*, Betlém, 25. května 2014.

²⁵ *Provolání*, Assisi, 20. září 2016.